

УДК 930:33.025.26(477.74)

DOI <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-11-46-74>

**COLLECTIVIZATION IN THE DANUBE
(ON THE MATERIALS OF THE FUNDS OF THE IZMAIL
ARCHIVE)**

**КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ В ПРИДУНАВ'І
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФОНДІВ ІЗМАЙЛЬСЬКОГО
АРХІВУ)**

**КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ В ПРИДУНАВЬЕ
(НА МАТЕРИАЛАХ ФОНДОВ ИЗМАЙЛЬСКОГО
АРХИВА)**

Ганна Градинар,

*аспірантка кафедри історії
та методики її навчання*

gradinar16121994@gmail.com

*[https:// orcid: 0000-0002-4431-
5974](https://orcid.org/0000-0002-4431-5974)*

*Ізмайльський державний
гуманітарний університет
вул. Репіна, 12 м. Ізмаїл,
Україна,
68600*

Hanna Hradynar,

*Postgraduate student of the
Department of History and*

Methodology

gradinar16121994@gmail.com

*[https:// orcid: 0000-0002-4431-
5974](https://orcid.org/0000-0002-4431-5974)*

*Izmail State University of
Humanities Repina st., 12
Izmail, Ukraine,
68600*

ABSTRACT

The article analyzes the information sources of the Communal Institution «Izmail Archive», relating to the period from 1944 to 1953. The Izmail Archive began operating as an official institution in 1940. There have been many transformations in the history of the institution: from the Ackerman Regional State Archive of the People's Commissariat of Internal Affairs to the Branch of the State Archive of the Odessa Region in Izmail. In its current status, the archive has been working and popularizing research work since

1997. Now CU «Izmail Archive» is a unique collection of memories of previous generations, the history of the Danube region.

Conventionally, the archival funds of the Izmail Archive are divided into two periods: pre-Soviet and Soviet. The funds of the Soviet period contain information from 1944, which is stored in 711 funds, or 90,245 cases. The article presents an analysis of only part of the funds of the Soviet period, namely those related to the process of collectivization in the Danube region.

Based on a wide range of new sources, the events related to collectivization in the Izmail region are analyzed. It is proved that collectivization in the Danube region progressed rather slowly. Examples of violations of joining agricultural cooperatives are given. The process of creation and restoration of collective farms in 1945-1947 is analyzed. The decisions of some minutes of meetings of collective farms are presented.

In the structure of CU «Izmail archive» it is possible to allocate 7 groups in which documents on process of collectivization in region contain. These are the funds of local public authorities and public administration; judicial and judicial authorities; planning, statistics and reporting institutions; industrial management institutions and organizations; factories and plants; institutions, enterprises and cooperative organizations of agriculture and fisheries; trade establishments and organizations; financial institutions. Most of the documents stored in the Izmail Archive are unique and important. They enable modern researchers to study the history of the region in various aspects: economic, ethnic, political and social.

Modern methods of studying, preserving and processing archival materials allow us not only to more accurately and better present the history of our region, but also to learn the lessons of history on the content of social functions of science in society.

Keywords: Ukrainian Danube, Izmail, Izmail Archive Public Institution, funds, affairs, collectivization.

Постановка проблеми й актуальність дослідження.

Одним з провідних напрямів гуманітаристики є розвиток архівної справив усіх її проявах. Існування ж архівної справи не можливе без існування архівних документів, форм їх організації, установ, де вони зберігаються, а також людей, які працюють з цими документами (Нефедов, 2008: 4). Тому головною метою роботи архівів є організація процесу використання архівних документів та їх популяризація. Нині значну увагу дослідників привертають фонди центральних архівів нашої держави, залишаючи осторонь регіональні осередки архівних установ. У таких реаліях сьогодення вважаємо актуальним та необхідним ознайомити науковців з джерелами одного з регіональних архівів українського Придунав'я, а саме, Комунальної установи «Ізмаїльський архів», що у свою чергу сприятиме активізації наукового інтересу до історії регіону та введенню до наукового обігу чималої кількості раніше невідомих архівних джерел.

Аналіз останніх досліджень. Проблематикою аналізу фондів архівних установ та їх оцінку сучасні українські дослідники займалися доволі часто. Історики І. Довжук та А. Грищенко розглядали основні напрями використання джерел Національного архівного фонду України та навели класифікацію його форм (Довжук, 2009). Питання створення галузевого державного архіву Служби безпеки України та його участь у державних і міжнародних проектах аналізував Л. Даневич (Даневич, 2014). Архівним та рукописним фондам вітчизняних дослідників присвячено роботу С. Водотики (Водотика, 2006). Проблемою використання архівних джерел у суспільстві займалися львівські історики Н. Вовк, Х. Демків, О. Даниляк (Вовк, 2016). Дослідник К. Новохатський розглядав шляхи вдосконалення складності методології дослідження різних історичних періодів подана у працях В. Орлика, С. Орлик (Орлик, 2019) та Я. Верменича (Верменич, 2003).

Останнім часом зростає кількість наукових праць, присвячених питанням популяризації архівної справи. в цьому

напрямі працюють дослідники В. Білоусова, А. Влас, Ю. Гунза та В. Кудлай. Однак, поміж широкого спектру наукових статей стосовно архівних ресурсів України, можна виділити невелику групу досліджень регіонального спрямування. Так, праці дослідників Л. Циганенко (Циганенко, 2017; Циганенко, 2020), Є. Бутакової (Бутакова, 2010), С. Березіна (Березін, 2017), В. Березовської (Березовська, 2020) базуються на ресурсах Ізмаїльського архіву. Проте, за межами наукових розвідок залишаються чимало архівних джерел, зокрема, справи, щодо політики колективізації селянства українського Придунав'я.

Метою статті є аналіз фондів Комунальної установи «Ізмаїльський архів», в яких зберігаються документи з історії колективізації.

Виклад основного матеріалу. На початку розглянемо історію становлення архівної справи в Українському Придунав'ї. У 1812 р. територія Бессарабії, в тому числі її південні райони, увійшла до складу Російської імперії (столицею регіону стало місто Кишинів). Специфіка та значимість придунайських земель, а також наявність свого адміністративного центру (місто Тучков – Ізмаїл) сприяли тому, що край мав свій особливий статус та управління.

Частина офіційних джерел, датованих до середини ХІХ ст., знаходилася в Канцелярії Ізмаїльського градоначальника. З середини ХІХ ст. бессарабські території опинилися під владою Румунського королівства, що призвело до змін в політичному статусі регіону. Наступна зміна влади відбулася вже в 70-х рр. ХІХ ст., коли придунайські землі повернули до Російської імперії. З 1918-1940 рр. територія українського Придунав'я знову потрапила до Румунської держави.

У червні 1940 р., за результатами Мюнхенської угоди, південнобессарабські землі увійшли до складу Української РСР. Першою столицею області було місто Акерман (нинішній Білгород-Дністровський), де й розпочав роботу Акерманський

обласний державний архів Управління Народного комісаріату Внутрішніх справ. Архів знаходився спочатку в посаді Шабо, а з 1941 р. – в Акермані (Березовська, 2020: 18).

7 грудня 1940 р. Акерманська область була перейменована в Ізмаїльську, а столицю краю перенесено до Ізмаїлу. В зв'язку з чим Акерманський обласний державний архів розпочав підготовку до переїзду в Ізмаїл. В січні-лютому 1941 р. перші архівні справи було доправлено з Акерману в Ізмаїл, однак завершенню цієї справи завадив початок війни з фашистською Німеччиною в червні 1941 р., після закінчення якої в квітні 1945 р. архів остаточно було перевезено до міста Ізмаїлу.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 15 лютого 1954 р. Ізмаїльська область була ліквідована, а її територія увійшла до складу Одеської області. Згідно з актом приймання-передачі від 17 березня 1954 року архівних установ УМВС колишньої Ізмаїльської області в завідування УМВС по Одеської області, Ізмаїльський обласний державний архів було перейменовано в Філіал Одеського обласного державного архіву в місті Ізмаїл.

Згідно з наказу Голови архіву УРСР № 67 від 07 липня 1980 р. «Про приведення назв державних архівів відповідно з Положенням про Державний Архівний Фонд СРСР» філіал Одеського облдержархіву в місті Ізмаїл було перейменовано в Філіал Державного архіву Одеської області в місті Ізмаїлі.

На виконання розпорядження Одеської облдержадміністрації № 29/А-97 від 23 січня 1997 р. «Про ліквідацію Філіалу Державного архіву Одеської області» була створена ліквідаційна комісія, яка склала акт про ліквідацію 01 лютого 1997 року філіалу та створення на його базі багатофункціонального відділу Державного архіву Одеської області. Відповідно до розпорядження голови Одеської облдержадміністрації № 717/А-2003 від 02 вересня 2003 р. «Про ліквідацію відділу Держархіву у м. Ізмаїл», на підставі наказу Державного архіву № 31 від 04 вересня 2003 року була створена чергова ліквідаційна комісія. Однак Рішенням 12-ої

сесії Ізмаїльської міської ради від 12 листопада 2003 року було прийнято постанову про збереження архіву в Ізмаїлі та створення з 12 листопада 2003 р. Комунальної установи «Ізмаїльський архів» (Історія архіву...: 2018).

Нині КУ «Ізмаїльський архів» являє собою неповторний осередок історичної пам'яті про життя минулих поколінь нашого краю. Фонди архіву розділені на два періоди: дорадянський та радянський, в яких містяться 280 641 справ.

Документи радянського періоду зберігаються у 711 фондах, або 90 245 справах. До них відносяться матеріали, які свідчать про перетворення в промисловості та сільському господарстві у новоствореній Ізмаїльській області (28 червня 1940 р. – 22 липня 1941 р.), про діяльність органів державної влади по відновленню народного господарства в післявоєнні роки, розвиток промисловості, сільського господарства, водного транспорту, освіти, культури та охорони здоров'я (26 серпня 1944 р. – 1980 р.). У нашому дослідженні ми розглянемо частину джерел, які висвітлюють перебіг процесу колективізації в українському Придунав'ї.

Одним з трагічних явищ для населення українського Придунав'я стала колективізація. Процес концентрації земельних ресурсів, розкуркулення та перетворення величезної частки заможних селян на колгоспників не мав історичної альтернативи. Зміни в виробничих відносинах у аграрному секторі були неминучими, але в Радянському Союзі вони відбувалися примусово.

У структурі КУ «Ізмаїльський архів» можна виділити 7 груп фондів, в яких зберігаються документи щодо процесу колективізації в регіоні. Це фонди місцевих органів державної влади та державного управління; органів юстиції та суду; закладів планування, статистики та звіту; закладів та організації керування промисловістю; комбінатів та заводів; закладів, підприємств та кооперативних організацій сільського господарства та рибальства; фінансових, торгових закладів і організації тощо.

Розглянемо деякі з фондів:

У фонді р-441 зберігаються справи Ізмаїльського обласного управління сільського господарства, яке було створено 28 червня 1940 р. та спочатку мало назву – Акерманський обласний земельний відділ, а з 7 серпня 1940 р. – Ізмаїльський обласний земельний відділ. Після закінчення військових дій в регіоні відділ відновив свою діяльність в якості Ізмаїльського обласного управління сільського господарства, яке перебувало під керівництвом облвиконкому і підпорядковувалося Міністерству сільського господарства УРСР. Діяльність цієї установи була направлена на перебудову краю та розвиток сільського господарства області. Проіснувало Ізмаїльське обласне управління сільського господарства до 1954 р. Частину справ управління, а саме 2 024 справи, за 1944-1951 рр. було передано до Ізмаїльського архіву.

Фонд Ізмаїльського обласного управління сільського господарства складається з 11 підрозділів. Це відділи: тваринництва, ветеринарний, водного господарства, планово-економічний та планово-фінансовий, організаційно-колгоспний, сільськогосподарської пропаганди, землевпорядних робіт і сівозмін, зернових та технічних культур, сортового насінництва, плодоовочівництва і виноградарства, іригації, меліорації і лісорозведення, управління МТС, підготовки кадрів.

Особливу увагу привертають матеріали другого підрозділу – організаційно-колгоспного відділу, в матеріалах якого містяться офіційні документи державного (постанови Ради Міністрів УРСР, накази, директиви Міністерства сільського господарства СРСР, УРСР та обласного управління сільського господарства) та місцевого рівнів (доповідні записки, довідки про стан сільського господарства області за 1941-1953 рр.; плани розвитку сільського господарства області та відомості про їх виконання). Чимало серед наявних справ фонду й відомостей про перебіг колективізації в регіоні, соціальний склад селян тощо.

Треба визнати, що колективізація в Придунав'ї просувалася доволі повільно. До колгоспів добровільно прагнули вступити лише найбільшні прошарки селянської верстви. Середняки певний час вагалися з прийняттям рішення про вступ до колгоспів. Заможні селяни, взагалі, чинили опір колективізації, не бажаючи передавати до колгоспу власну худобу, майно, виноградники, городини, реманент для обробки землі. Тому в матеріалах фонду, протягом майже року, ми знаходимо документи, що свідчать про небажання більшості населення краю підтримувати колективізацію. До того ж, іноді траплялися помилки в організації самого вступу до колгоспів. Так, в одній зі справ наведено приклади порушення принципів «пролетарської справедливості» у сільськогосподарських артілях. Наприклад, в колгоспі Ново-Іванівського району за протоколом засідання №2 від 15.02.1946 р. було вирішено питання вступу до колгоспу на основі 42 голосів із загального числа колгоспників – 98, тобто менше половини (КУ ІА. Ф. Р-441. Оп. 1. Спр. 16. Арк. 29).

Окрім цього, вже в період 1946-1947 рр., виснажені неврожайми та труднощами процесу відбудови, навіть заможні селяни самі намагалися потрапити до колгоспів, щоб з одного боку уникнути репресій та переслідувань з боку радянської влади, а з іншого – зберегти життя своїм близьким і рідним. Так, до колгоспу «Прогрес» Арцизького району була прийнята «місцева куркулька» Дімовчі Степанида Миколаївна, що мала 28 га землі (КУ ІА. Ф. Р-441. Оп. 1. Спр. 16. Арк. 31).

Серед матеріалів фонду знаходимо дані, що вже 5 травня 1946 р. в Ізмаїльській області нараховувалося 69 колгоспів, до яких входило 4 188 селянських господарств із земельною площею 27,6 тис. га або 4,5 % від землекористування у селянському секторі. До кінця 1946 р. в регіоні було створено ще 31 колгосп. Як висновок підсумовуємо: кількість колгоспів на кінець 1946 р. у порівнянні з 1945 р. зросла на 172 %, за кількістю господарств на 193 %, а за земельною площею на 183 % (КУ ІА. Ф. Р-441. Оп. 1. Спр. 17. Арк. 5).

У деяких справах фонду р-441 «Ізмаїльське обласне управління сільського господарства» міститься також інформація про хід колективізації у Тузловському районі, про соціальний стан колгоспників по районах (КУ ІА. Ф. Р-441. Оп. 1. Спр. 18); постанови районних виконавчих комітетів області про створення нових та відновлення створених до війни колгоспів (КУ ІА. Ф. Р-441. Оп. 1. Спр. 19); звіти, довідки про організаційно-господарське зміцнення колгоспів, заходи щодо ліквідації порушень статуту сільськогосподарської артілі, про підсумки роботи колгоспів області за 1945-1946 рр. (КУ ІА. Ф. Р-441. Оп. 1. Спр. 20); виробничі плани колгоспів Ново-Іванівського та Лиманського районів за 1946 р., річні звіти колгоспів Тарутинського, Болградського, Бородинського, Ново-Іванівського, Старокозацького та Суворівського районів за 1946 р. та 1949 р. (КУ ІА. Ф. Р-441. Оп. 1. Спр. 21-24). Наприклад, в справі 21 з цього фонду є зведена таблиця по колгоспах області, з якої ми дізнаємося, що в середині 1946 р. в Арцизькому районі діяли 23 колгоспи, у Болградському – 20, Старокозацькому – 8, Ренійському – 9, Ново-Іванівському – 17, Татарбунарському – 17, Тарутинському – 13, Бородинському – 5, Суворівському – 12, Лиманському – 6, Тузловському – 14 (КУ ІА. Ф. Р-441. Оп. 1. Спр. 21. Арк. 99-119).

Фонд Статистичного управління Ізмаїльської області (р-424) складається з 1274 справ за 1944-1951 рр. Обласне статистичне управління займалося обліком виконання народногосподарських планів; розробкою, аналізом і систематизацією даних про народне господарство, транспорт, торгівлю та культуру області. Статистичному управлінню були підвідомчі районні та міські інспектури ЦСУ. Статуправління Ізмаїльської області поділялося на 10 підрозділів. Наш інтерес привернув сектор статистики сільського господарства. Серед матеріалів підрозділу виявлено: довідки про виконання народногосподарських планів; річні звіти колгоспів, радгоспів, МТС; відомості про народонаселення, економічні показники області (КУ ІА. Ф. Р-424. Оп. 1. Спр. 1); довідки про наявність

орних земель в області, зміні поголів'я, що знаходилося в особистій власності колгоспників, одноосібників, робітників і службовців (КУ ІА. Ф. Р-424. Оп. 1. Спр. 449); річні звіти про фінансово-господарську діяльність Ізмаїльської області (КУ ІА. Ф. Р-424. Оп. 1. Спр. 467) тощо.

Наприклад, справа про чисельність населення за 1946 р. (КУ ІА. Ф. Р-424. Оп. 1. Спр. 875). У документі міститься інформація про кількість колгоспників та одноосібників по кожному району Ізмаїльської області. Звідси ми дізнаємося, що найбільше зростання кількості колгоспників в Ізмаїльській області спостерігалось в Ново-Іванівському районі. Так, станом на 1 лютого 1946 р. у районі проживало 54 153 особи. З них –1 522 осіб (2,8 %) були колгоспниками, 51 847 (95,7 %) – одноосібниками, 782 (1,4 %) – інші верстви населення. Загалом в Ново-Іванівському районі налічувалося 11 206 господарств, з яких: 321 господарств, колишніх наймитів та бідняків; 10 488 – одноосібних господарств; 397 – інші (КУ ІА. Ф. Р-424. Оп. 1. Спр. 875. Арк. 16). Отже, у 1946 р. в Ново-Іванівському районі лише 2,8% від загальної кількості господарств об'єдналися в колгоспи. З іншої справи ми дізнаємося, що на початок 1947 р. цей показник зріс у 19 разів та становив вже 54,3%. (КУ ІА. Ф. Р-424. Оп. 1. Спр. 907. Арк. 94). Таке стрімке збільшення кількості колгоспів у регіоні підтверджує факт примусового або вимушеного вступу селян до лав колгоспників, адже природно таке зростання здається неможливим. Відомості про хід колективізації в інших районах області наведено у Таблиці 1.

Таблиця 1*

**Кількість колгоспних господарств в Ізмаїльській області
1946-1947 рр.**

№	Район	Кількість сіл	Кількість колгоспників, 1946 р., %	Кількість господарств 1946 р., %	Кількість колгоспників, 1947 р., %	Кількість господарств, 1947 р., %
1.	Саратський	14	0	0	19,6	19,6
2.	Бородинський	9	0,8	0,9	10,1	11,7
3.	Лиманський	8	0,9	1	дані відсутні	дані відсутні
4.	Старокозацький	7	1,1	1,1	8,6	8,6
5.	Суворовський	15	1,5	1,4	2,9	5
6.	Тузловський	11	1,5	2,3	15,9	17,9
7.	Ново-Іванівський		2,8	3,7	54,3	54,3
8.	Ренійський	7	2,9	3,7	18,1	7,7
9.	Татарбунарський	13	2,4	3,7	16,8	19
10.	Тарутинський	14	3,8	3,8	35	35
11.	Кілійський	10	4	4	13,9	13,9
12.	Болградський	13	7,1	7,1	33,4	33,4
13.	Арцизький	14	6,9	14,5	16,8	20,2

*Таблицю складено автором на підставі документів: Комунальної установи «Ізмаїльський архів». КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м. Ізмаїл, оп. 1. Спр. 17. Довідки про хід колективізації селянських господарств станом на 5 травня 1946 року та відомості про кількість колгоспів, в них господарств, працездатних і орної землі. 131 арк.; Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 18 Довідка, відомості про економічний стан колгоспів області за станом на 5 грудня 1946 р. 79 арк.

Значну цінність становлять матеріали 187 фондів сільських рад, в яких налічується 18 530 справ за 1944-1962 рр. Сільські ради в Ізмаїльській області були організовані у червні 1940 р. З червня 1941 р. по вересень 1944 р. вони тимчасово не працювали, а восени 1944 р. відновили свою роботу. В Радянському союзі Сільські ради були вищими органами влади на селі та займалися господарськими, освітніми, культурними аспектами життя сільської общини. Необхідно зазначити, що джерела цих фондів є одними з найбільш інформативних при дослідженні процесу колективізації в українському Придунав'ї. Саме в цьому фонді зберігаються протоколи сесій, засідань

сільських рад та їх комісій; загальних зборів селян, у тому числі пов'язаних із створення ініціативних груп для відбудови та організації колгоспів, розкуркулення та надання допомоги нужденним колгоспникам; матеріали виборів, плани, звіти та акти роботи сільських рад; відомості про наділення землею безземельних та малоземельних селян і колгоспів; інформація про хід колективізації тощо.

Серед таких справ містяться протоколи засідань про створення колгоспів, наприклад: колгоспу ім. 27-ої річниці Жовтня у с. Фріденсвельд Саратовського району, до якого входило 59 господарств (КУ ІА. Ф. р-1542. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 23); колгоспу «Нове життя» у с. Карагач Ренійського району (КУ ІА. Ф. р-823. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 45-46); постанови про створення ініціативних груп з організації колгоспів (КУ ІА. Ф. р-811. Оп. 1. Спр. 6. Арк. 122). Окрім створення нових, відновлювалися й створені до війни колгоспи. Наприклад, у постанові Болградського райвиконкому та райкому КП(б)У про відновлення колгоспу у с. Владичень міститься наступна інформація: «Затвердити сільськогосподарську артіль у селі Владичень з 38 господарств, із загальною площею землі 232,12 га, в тому числі орної – 188,1 га, 19 коней, з населенням 165 осіб, у тому числі працездатних 84 людини» (КУ ІА. Ф. р-882. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 9).

Загальні відомості про стан сільського господарства Ізмаїльської області знаходяться у фонді Виконавчого комітету Ізмаїльської обласної ради депутатів трудящих (Ф. р-470), який керував політичним, господарським і культурним життям на території області, здійснював контроль за діяльністю своїх управлінь та відділів, райвиконкомів, сільрад, підприємств та організацій Ізмаїльської області. У своїй діяльності був підзвітний обласній Раді та підпорядковувався Раді Міністрів УРСР.

Фонд р-470 налічує 2 304 одиниці зберігання, які охоплюють період з 1944 по 1954 рр., однак в деяких справах знаходимо інформацію за 1940-1941 рр. Поміж іншого

матеріалу досить цінним для нас є інформація про відбудову та розвиток сільського господарства, кредитування колгоспів у зв'язку з поганим врожаєм тощо.

В документах виконавчого комітету ми знайшли інформацію, що земельний фонд Ізмаїльської області (колишні Ізмаїльський та Акерманський повіти) до 1940 р. становив 1,5 млн. га землі, з якої орної – 867 тис. га. Половина цієї землі знаходилася у приватній власності заможних мешканців краю, в той час як 23 тис. селян-бідняків не мали взагалі землі, а 70 тис. селян-бідняків та середняків мали у користуванні менше половини від загальної кількості орної землі (КУ ІА. Ф. р-470. Оп.1. Спр. 4). Досить цінними вважаємо справи, які стосуються націоналізації в українському Придунав'ї та радянзації краю (КУ ІА. Ф. р-470. Оп.1. Спр. 1). Так, у справах фонду виконкому Ізмаїльської облради міститься інформація, що на території Придунайського краю УРСР у 1940 р. загальна кількість націоналізованих торгових підприємств дорівнювала 389. За напрямком діяльності та загальною кількістю вони розподілялися на: колоніальні, гастрономічні і м'ясні (88), зернові (51), мануфактурні, хутряні та конфесійні (69), галантерейні і взуттєві (44), залізо-скоб'яні і посудні (24), нафтові магазини та будівельні торговельні підприємства (27), меблеві (1), інші неспеціалізовані торгові підприємства (38) та ресторани (45) (КУ ІА. Ф. р-470. Оп.1. Спр. 1. Арк. 37, 39-42, 58).

У Постанові РНК за №622 від 28 квітня 1941 р. «Про обов'язкові поставки зерна державі колгоспами та одноосібними господарствами Ізмаїльської області Української РСР» містяться відомості про об'єм обов'язкових поставок зерна колгоспами та заходи, які будуть до них застосовані, у разі невиконання державного плану. Так, наприклад, річна норма обов'язкових поставок зерна Суворівського району становила 80 кг з кожного гектара ріллі, а в Лиманському районі – 100 кг з кожного гектара ріллі (КУ ІА. Ф. р-470. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 1). Більш детальну інформацію по районах наведено у Таблиці 2.

Таблиця 2

Розподіл обов'язкових поставок зерна між колгоспами області (1941 р.)

Райони	Річна норма поставки (кг з гектара ріллі)
Ренійський	80
Кілійський	80
Суворівський	80
Болградський	90
Бородинський	90
Новоіванівський	90
Татарбунарський	90
Старокозацький	90
Тузлівський	90
Саратський	100
Тарутинський	100
Лиманський	100
Арцизький	100

У разі невиконання обов'язкових норм поставки у календарні строки, колгоспи підлягали судовим штрафам у розмірі вартості недовиконаної частини зобов'язання.

Про післявоєнне відновлення регіону та колгоспів йдеться в документі під назвою: «Довідка про відновлення та розвиток народного господарства області за 1944-1947 рр.» (КУ ІА. Ф. р-470. Оп. 1. Спр. 4). Згідно документу у 1947 р. до Ізмаїльської області було направлено 385 тракторів; надано кредит у розмірі 9 млн. руб.; завезено 394 голови великої рогатої худоби; до 1947 р. 47 тис. бідняків та середняків були об'єднані в колгоспи. Порівняно з 1941 р. (було створено 216 колгоспів), у 1947 р. їх вже нараховувалося 436 (КУ ІА. Ф. р-470. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 5-6). Таке стрімке зростання тільки підтверджує факт насильницької колективізації в українському Придунав'ї.

Не менш цінною є інформація за 1948 р. про куркулів Ізмаїльської області. Це «Список колишніх куркулів, володарів підприємств, утримувачів ресторанів, магазинів тощо, що мешкали в м. Ізмаїл», в якому зазначено місце проживання, рік народження, склад сім'ї та подана стисла характеристика щодо

власності особи (КУ ІА. Ф. р-470. Оп.1. Спр. 1. Арк. 7). Як приклад представимо один з аркушів справи (Фото 1).

Фото 1

С П И С О К

на бывших кулаков, владельцев предприятий, содержателей ресторанов,
магазинов и других заведений, проживающих в гор. Измаиле

состояний на 20 апреля 1943 г.

№ п/п	Фамилия, имя и отчество	Год рожд.	Степень родства	Адрес	Характеристика
1	ПОРОХОВИЙ Иван Никифоров	1886	Гл. семья	Юмсомольская, 66	Пороховой до 1940 г., и в период оккупации держал собственную мастерскую, где работала именная раб. организация, от 8-ми до 10-ти чел. Имеет большой виноградный сад. В настоящее время проявляет недоброжелательство к советской власти. Семейным хозяйством не занимается.
	ПОРОХОВАЯ Прасковья Илим.	1886	жена	"	
	ПОРОХОВИЙ Кирилл Иван.	1923	сын	"	
	ПОРОХОВАЯ Мария Ивановна	1917	дочь	"	

Висновки. Підсумовуючи наголосимо, що комплекс архівних документів і матеріалів, що зберігаються у Комунальній установі «Ізмаїльський архів» є різнобічним, унікальним та потребує уваги дослідників. Фонди, які містять інформацію стосовно колективізації українського Придунав'я, поділяються на сім великих груп, які дозволяють проводити широку пошукову роботу та розглядати цей процес в економічному, політичному, соціальному та культурологічному аспектах. Частина справ архіву є унікальним джерелом з історії українського Придунав'я та України загалом.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Березин С. Документы учебных заведений Бессарабии (XIX – нач. XX ст.) в архивах Одессы, Измаила и Кишинева. *Наука, образование, культура. Материалы Международной научно-практической конференции.* С. 236-238. URL: ibn.idsi.md/author_articles
2. Березовська В. Інформаційні ресурси ізмаїльського архіву періоду Російської імперії. *Соціум. Документ. Комунікація.* №10 (2020). С. 14-36.

3. Білоусова В. Популяризація архівних документів як напрям діяльності архівних установ. Інформація та культура в забезпеченні сталого розвитку людства : зб. Матеріалів Міжнар. Інтернет-конференції, м. Маріуполь, 15 листоп. 2017 р. / Маріуп. держ. ун-т; за заг. ред. Г. І. Батичко. Маріуполь: МДУ, 2018. С. 124-125.

4. Бутакова Є. Документи комунального підприємства «Ізмаїльський архів», Державного архіву Одеської області, Національного архіву Республіки Молдова з вивчення торгівельного судноплавства Дунаєм у XIX ст. Волинські історичні записки. 2010. Т. 4. С. 112-122.

5. Верменич Я. В. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні. Київ: Інститут історії України НАН України, 2003. 516 с.

6. Вовк Н., Демків Х., Даниляк О. Використання архівних ресурсів у суспільстві: інформаційно-аналітичне дослідження. *Інформація, комунікація, суспільство 2016: матеріали 5-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2016, 19-21 травня 2016 року*, Україна, Львів, Славське / Національний університет «Львівська політехніка», Кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 328-329.

7. Водотика С.Г. Архівні та рукописні фонди вітчизняних вчених: склад, інформативні можливості, специфіка використання. *Південний архів. Історичні науки: зб. наук. праць*. Херсон, 2006. Вип. 22. С. 147-151.

8. Даневич Л. Галузевому державному архіву СБ України – 20 років. *Архіви України*. 2014. № 2. С. 106-118.

9. Довжук І., Грищенко А. Використання архівних ресурсів НАФ України. *Історичні записки. Збірник наукових праць*. Вип. 21. Луганськ. 2009. С. 65-70.

10. Історія архіву. URL: <https://www.izmail-rada.gov.ua/-q-q/2018-02-26-10-35-50/8303-2018-02-26-08-20-36>

11. Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (далі – КУ ІА). Ф. Р-424 Статистичне управління Ізмаїльської області,

м. Ізмаїл, оп. 1. спр. 1 Основні економічні показники по Ізмаїльській області за 1940 рік і 5 місяців 1945 р., 83 арк.

12. КУ ІА Ф. Р-424 Статистичне управління Ізмаїльської області, м. Ізмаїл, оп. 1. спр. 449 Довідки про готівки орних і лучно-пасовищних земель в області, зміні поголів'я, що знаходиться в особистій власності колгоспників, одноосібників, робітників і службовців за 1940, 1948-1953 роки, 8 арк.

13. КУ ІА Ф. Р-424 Статистичне управління Ізмаїльської області, м. Ізмаїл, оп. 1. спр. 451 Річні звіти про фінансово-господарської діяльності радгоспів області за 1944 рік, 142 арк.

14. КУ ІА Ф. Р-424 Статистичне управління Ізмаїльської області, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 467 Річні звіти про фінансово-господарської діяльності області за 1946 рік, 343 арк.

15. КУ ІА Ф. Р-424 Статистичне управління Ізмаїльської області, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 468 Річні звіти про фінансово-господарської діяльності області за 1946 рік, 53 арк.

16. КУ ІА Ф. Р-424 Статистичне управління Ізмаїльської області, м. Ізмаїл, оп. 1. спр. 875 Довідки про чисельність населення у містах та районах області за 1946 р. у порівнянні з 1940 та 1945 рр., 358 арк.

17. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м. Измаил, оп. 1. спр. 16 Накази, директивні вказівки Міністерства землеробства УРСР та постанови Ізмаїльського облвиконкому за 1946 рік. Доповідна записка Голови Ради Міністрів УРСР про колгоспне будівництво в області 26 серпня 1946 року. 185 арк.

18. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м. Измаил, оп. 1. спр. 17. Плани, довідки та переписка з районними відділами сільського господарства про кредитування колгоспів області та використання кредитів за 1945-1947 рр. Довідки про хід колективізації селянських господарств станом на 5 травня 1946 року та відомості про кількість колгоспів, в них господарств, працездатних і орної землі. 131 арк.

19. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 18. Довідка, відомості про економічний стан колгоспів області за станом на 5 грудня 1946 р. Про хід колективізації по Тузловському району, про соціальний склад колгоспників по колгоспах в розрізі районів. Протоколи загальних зборів колгоспників за твердженням виробничих планів і прибутково-видаткових кошторисів, 79 арк.

20. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 19. Постанови Районних виконавчих комітетів області про затвердження знову організованих колгоспів. Економічні довідки по колгоспах області, 186 арк.

21. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 20. Звіти, довідки про організаційно-господарське зміцнення колгоспів, заходи щодо ліквідації порушень статуту сільськогосподарської артілі, про підсумки роботи колгоспів області за 1945-1946 рр., 139 арк.

22. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 21. Виробничі плани колгоспів Ново-Іванівського та Лиманського районів на 1946 рік. Річні звіти колгоспів Тарутинського району за 1946 рік, 121 арк.

23. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 22. Річні звіти колгоспів області за 1946 рік, 168 арк.

24. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 23. Зведений річний звіт по колгоспах області за 1946 рік. Річні звіти колгоспів Болградського, Бердянського і Ново-Іванівського районів за 1946 рік, 210 арк.

25. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 24. Річні звіти колгоспів Тарутинського, Тузловському і Старокозацький районів за 1946 рік, 123 арк.

26. КУ ІА Ф. Р-441 Ізмаїльське обласне управління сільського господарства, м.Ізмаїл, оп. 1. спр. 89. Річні звіти колгоспів Суворовського району за 1949 рік, 457 арк.

27. КУ ІА. Ф. Р-470. Виконавчий комітет Ізмаїльської обласної ради депутатів трудящих. Спр. 1. Постанови Ради Народних Комісарів УРСР про націоналізацію промислових і торгових підприємств, готелів, аптек та житлових домоволодінь в Ізмаїльській області за 1940-1941 рр; Список колишніх куркулів, власників промислових і торгових підприємств в м Ізмаїл станом на 20 квітня 1948 року. 73 арк.

28. КУ ІА Ф. Р-470. Виконавчий комітет Ізмаїльського обласної Ради депутатів трудящих (облвиконком), м. Ізмаїл, оп. 1. Спр. 2. Постанови Ради Народних Комісарів за 1941 р. 11 арк.

29. КУ ІА Ф. Р-470. Виконавчий комітет Ізмаїльського обласної Ради депутатів трудящих (облвиконком), м. Ізмаїл, оп. 1. Спр. 3. Постанови і розпорядження Ради Народних Комісарів УРСР за 1944 р. 110 арк.

30. КУ ІА. Ф. Р-470. Виконавчий комітет Ізмаїльської обласної ради депутатів трудящих. Спр. 4. Довідка про відновлення і розвиток народного господарства за 1944-1947 рр. 4 арк.

31. Новохатський К. Є. Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази діяльності архівних установ. *Архіви України*. 2000. № 1-3(243). С. 3-8.

32. Орлик В., Орлик С. Теоретико-методологічні та джерелознавчі проблеми економічної історії України. *Універсум історії та археології*. 2019. Vol. 2(27). Issue 2. С. 5-26. doi 10.15421/26190201

33. Циганенко Л. Румунські фонди Ізмаїльського архіву як джерело з вивчення питань примусової депортації населення Південної Бессарабії (1940-1941 рр.). *Історія, археологія, інформаційна, бібліотечна та архівна справа: актуальні проблеми науки та освіти. Тези доповідей I Міжнародної наукової конференції (13 травня 2020 р.)*. Кропивницький: ЦНТУ, 2020. 184 с.

REFERENCES

1. Berezovska, (2020). V. Informatsiini resursy izmailskoho arkhivu periodu Rosiiskoi imperii. [Izmail archives' information resources of the Russian empire period]. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia. [Society. Document. Communication]*. 10 S. 14-36. [in Ukrainian].
2. Berezyn, S. (2016). Dokumentu uchebnukh zavedenyi Bessarabiy (XIX - nach. XX st.) v arkhivakh Odessy, Izmayla i Kyshyneva [Documents of educational institutions of Bessarabia (XIX – early XX centuries) in the archives of Odessa, Izmail and Chisinau]. *Nauka, obrazovanie, kultura. Materialu Mezhdunarodnoi nauchno-praktycheskoi konferentsiy. [Science, education, culture. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference]*. Retrieved from http://www.ibn.idsi.md/author_articles. 236-238 [in Ukrainian].
3. Bilousova, V. (2018). Populiarizatsiia arkhivnikh dokumentiv yak napriam diialnosti arkhivnikh ustanov [Popularization of archival documents as a direction of activity of archival institutions]. *Informatsiia ta kultura v zabezpechenni staloho rozvytku ludstva : zb. materialiv Mizhnar. Internet-konferentsii, m. Mariupol, 15 listop. 2017 r. [Information and culture in ensuring the sustainable development of mankind: Coll. Materials International. Internet conferences, Mariupol, November 15.2017]*. Mariup. derzh. un-t ; za zah. red. H. I. Batychko. Mariupol: MDU, 124-125 [in Ukrainian].
4. Butakova, Y. (2010). Dokumenty Komunalnoho pidpriemstva «Izmailskiy arkhiv», Derzhavnoho arkhivu Odeskoi oblasti, Natsionalnoho arkhivu Respubliky Moldova z vivchennia torhivelnoho sudnoplavstva Dunaiem u XIX st. [Documents of the public institution «Izmail Archive», the State Archives of Odessa region, the National Archives of the Republic of Moldova to study merchant shipping on the Danube in the XIX century]. *Volynski istorychni zapysky [Volynski historical notes]*, 112-122 [in Ukrainian].

5. Danevych, L. (2014). Haluzevomu derzhavnomu arkhivu SB Ukrainy – 20 rokiv [The branch state archive of the Security Service of Ukraine is 20 years old]. Arkhivy Ukrainy [Archives of Ukraine], 106-118 [in Ukrainian].

6. Dovzhuk, I., Hryshchenko, A. (2009). Vykorystannia arkhivnikh resursiv NAF Ukrainy [Use of archival resources of NAF of Ukraine]. Istorychni zapysky. Zbirnyk naukovykh prats [Historical notes. Collection of scientific works]. 21. Luhansk, 65-70 [in Ukrainian].

7. Istoriiia arkhivu. [History of the archive]. Retrieved from <https://www.izmail-rada.gov.ua/-q-q/2018-02-26-10-35-50/8303-2018-02-26-08-20-36> [in Ukrainian].

8. Komunalna ustanova «Izmail'skyi arkhiv» (dali – KU IA). F. R-441 Izmail'ske oblasne upravlinnia sil'skoho hospodarstva. [Izmail Regional Department of Agriculture]. m. Yzmayl, op. 1. spr. 16 Nakazy, dyrektyvni vkazivky Ministerstva zemlerobstva URSS ta postanovy Izmail'skoho oblyvkonkomu za 1946 rik. Dopovidna zapyska Holovy Rady Ministriv URSS pro kolhospne budivnytstvo v oblasti 26 serpnia 1946 roku. [Orders, directives of the Ministry of Agriculture of the USSR and resolutions of the Izmail regional executive committee for 1946. Report of the Chairman of the Council of Ministers of the USSR on collective farm construction in the region on August 26, 1946], 185 [in Ukrainian].

9. KU IA F. R-424 Statystychnе upravlinnia Izmail'skoi oblasti [Statistical Office of the Izmail region], m. Yzmayl, op. 1. spr. 875 Dovidky pro chyselnist naseleння u mistakh ta raionakh oblasti za 1946 r. u porivnianni z 1940 ta 1945, 358 [in Ukrainian].

10. KU IA F. R-424 Statystychnе upravlinnia Izmail'skoi oblasti. [Statistical Office of the Izmail region], m. Izmail, op. 1. spr. 1 Osnovni ekonomichni pokaznyky po Izmail'skoi oblasti za 1940 rik i 5 misiatsiv 1945 r. [The main economic indicators for the Izmail region for 1940 and 5 months of 1945], 83 [in Ukrainian].

11. KU IA F. R-424 Statystychnе upravlinnia Izmail'skoi oblasti. [Statistical Office of the Izmail region], m. Izmail, op. 1. spr. 449 Dovidky pro hotivky ornykh i luchno-pasovyshchnykh zemel v

oblasti, zmini poholivia, shcho znakhodytsia v osobystii vlasnosti kolhospnykiv, odnoosibnykiv, robitnykiv i sluzhbovtsiv za 1940, 1948-1953 roky. [Information on cash of arable and meadow-pasture lands in the region, change of livestock, which is in the personal property of collective farmers, individuals, workers and employees for 1940, 1948-1953], 8 [in Ukrainian].

12. KU IA F. R-424 Statystychne upravlinnia Izmailskoi oblasti. [Statistical Office of the Izmail region], m. Izmail, op. 1. spr. 451 Richni zvity pro finansovo-hospodarskoi diialnosti radhospiv oblasti za 1944 rik. [Annual reports on financial and economic activities of state farms of the region for 1944], 142 [in Ukrainian].

13. KU IA F. R-424 Statystychne upravlinnia Izmailskoi oblasti. [Statistical Office of the Izmail region], m. Izmail, op. 1. spr. 467 Richni zvity pro finansovo-hospodarskoi diialnosti oblasti za 1946 rik. [Annual reports on financial and economic activities of the region for 1946], 343 [in Ukrainian].

14. KU IA F. R-424 Statystychne upravlinnia Izmailskoi oblasti. [Statistical Office of the Izmail region], m. Izmail, op. 1. spr. 468 Richni zvity pro finansovo-hospodarskoi diialnosti oblasti za 1946 rik. [Annual reports on financial and economic activities of the region for 1946], 53 [in Ukrainian].

15. KU IA F. R-441 Izmailske oblasne upravlinnia silskoho hospodarst. [Izmail Regional Department of Agriculture], m. Izmail, op. 1. spr. 19 Postanovy Raionnykh vykonavchykh komitetiv oblasti pro zatverdzhennia znovu orhanizovanykh kolhospiv. Ekonomichni dovidky po kolhospakh oblasti. [Resolutions of the District Executive Committees of the region on the approval of newly organized collective farms. Economic information on collective farms of the region], 186 [in Ukrainian].

16. KU IA F. R-441 Izmailske oblasne upravlinnia silskoho hospodarstva. [Izmail Regional Department of Agriculture], m. Izmail, op. 1. spr. 18 Dovidka, vidomosti pro ekonomichni stan kolhospiv oblasti za stanom na 5 hrudnia 1946 r. Pro khid kolektyvizatsii po Tuzlovskomu raionu, pro sotsialnyi sklad kolhospnykiv po kolhospakh v rozrizi raioniv. Protokoly zahalnykh

zboriv kolhospnykiv za tverdzhenniam vyrobnychych planiv i prybutkovo-vydatkovykh koshtorysi. [Reference, information on the economic condition of collective farms in the region as of December 5, 1946. On the course of collectivization in the Tuzlovsky district, on the social composition of collective farmers on collective farms in terms of districts. Minutes of the general meeting of collective farmers according to the production plans and income and expenditure estimates], 79 [in Ukrainian].

17. KU IA F. R-441 Izmailske oblasne upravlinnia silskoho hospodarstva. [Izmail Regional Department of Agriculture], m.Izmail, op. 1. spr. 20 Zvity, dovidky pro orhanizatsiino-hospodarske zmitsnennia kolhospiv, zakhody shchodo likvidatsii porushen statutu silskohospodarskoi artili, pro pidsumky roboty kolhospiv oblasti za 1945-1946 rr. [Reports, certificates on organizational and economic strengthening of collective farms, measures to eliminate violations of the statute of the agricultural artel, on the results of the collective farms of the region for 1945-1946], 139 [in Ukrainian].

18. KU IA F. R-441 Izmailske oblasne upravlinnia silskoho hospodarstva. [Izmail Regional Department of Agriculture], m.Izmail, op. 1. spr. 21 Vyrobnychi plany kolhospiv Novo-Ivanivskoho ta Lymanskoho raioniv na 1946 rik. Richni zvity kolhospiv Tarutynskoho raionu za 1946 rik. [Production plans of collective farms of Novo-Ivanivsky and Lymansky districts for 1946. Annual reports of collective farms of Tarutyn district for 1946], 121 [in Ukrainian].

19. KU IA F. R-441 Izmailske oblasne upravlinnia silskoho hospodarstva. [Izmail Regional Department of Agriculture], m.Izmail, op. 1. spr. 22 Richni zvity kolhospiv oblasti za 1946 rik. [Annual reports of collective farms of the region for 1946], 168 [in Ukrainian].

20. KU IA F. R-441 Izmailske oblasne upravlinnia silskoho hospodarstva. [Izmail Regional Department of Agriculture], m.Izmail, op. 1. spr. 23 Zvedenyi richnyi zvit po kolhospakh oblasti za 1946 rik. Richni zvity kolhospiv Bolhradskoho, Berdianskoho i

Novo-Ivanivskoho raioniv za 1946 rik. [Consolidated annual report on collective farms of the region for 1946. Annual reports of collective farms of Bolgrad, Berdyansk and Novo-Ivaniv districts for 1946], 210 [in Ukrainian].

21. KU IA F. R-441 Izmailske oblasne upravlinnia silskoho hospodarstva. [Izmil Regional Department of Agriculture], m.Izmil, op. 1. spr. 24 Richni zvity kolhospiv Tarutynskoho, Tuzlovskomu i Starokozatskyi raioniv za 1946 rik. [Annual reports of collective farms of Tarutyn, Tuzlovsky and Starokozatsky districts for 1946], 123 [in Ukrainian].

22. KU IA F. R-441 Izmailske oblasne upravlinnia silskoho hospodarstva. [Izmil Regional Department of Agriculture], m.Izmil, op. 1. spr. 89 Richni zvity kolhospiv Suvorovskoho raionu za 1949 rik. [Annual reports of collective farms of Suvorov district for 1949], 457 [in Ukrainian].

23. KU IA F. R-441 Izmailske oblasne upravlinnia silskoho hospodarstva. [Izmil Regional Department of Agriculture]. m. Yzmayl, op. 1. spr. 17 Plany, dovidky ta perepyska z raionnymy viddilamy silskoho hospodarstva pro kredytuvannia kolhospiv oblasti ta vykorystannia kreditiv za 1945-1947 rr. Dovidky pro khid kolektyvizatsii selianskykh hospodarstv stanom na 5 travnia 1946 roku ta vidomosti pro kilkist kolhospiv, v nykh hospodarstv, pratsezdatsnykh i ornoi zemli. [Plans, certificates and correspondence with the district departments of agriculture on lending to collective farms of the region and the use of loans for 1945-1947], 131 [in Ukrainian].

24. KU IA F. R-470. Vykonavchyi komitet Izmailskoho oblasnoi Rady deputativ trudiashchykh (oblvykonkom) [Executive Committee of the Izmil Regional Council of Workers' Deputies], m. Izmil, op. 1. Spr. 2. Postanovy Rady Narodnykh Komisariv za 1941 r. [Resolutions of the Council of People's Commissars for 1941], 11 [in Ukrainian].

25. KU IA F. R-470. Vykonavchyi komitet Izmailskoho oblasnoi Rady deputativ trudiashchykh (oblvykonkom). [Executive Committee of the Izmil Regional Council of Workers' Deputies],

m. Izmail, op. 1. Spr. 3. Postanovy i rozporiadzhennia Rady Narodnykh Komisariv URSR za 1944 r. [Resolutions and orders of the Council of People's Commissars of the USSR for 1944], 110 [in Ukrainian].

26. KU IA. F. R-470. Vykonavchyi komitet Izmailskoi oblasnoi rady deputativ trudiashchykh. [Executive Committee of the Izmail Regional Council of Workers' Deputies]. Spr. 1. Dovidka pro vidnovlennia i rozvytok narodnoho hospodarstva za 1944-1947 rr. [Information on the restoration and development of the national economy for 1944-1947], 4 [in Ukrainian].

27. KU IA. F. R-470. Vykonavchyi komitet Izmailskoi oblasnoi rady deputativ trudiashchykh. [Executive Committee of the Izmail Regional Council of Workers' Deputies]. Spr. 4. Dovidka pro vidnovlennia i rozvytok narodnoho hospodarstva za 1944-1947 rr. [Information on the restoration and development of the national economy for 1944-1947]. 4 ark. [in Ukrainian]. [in Ukrainian].

28. Novokhatskyi, K. (2000). Shlyahi vdoskonalennya normativno-pravovoi bazi diyal'nosti arhivnih ustanov. [Ways to improve the regulatory framework of archival institutions]. *Arkhivy Ukrainy. [Archives of Ukraine]*, 3-4, 75-83 [in Ukrainian].

29. Orlyk, V., Orlyk, S. (2019). Teoretyko-metodolohichni ta dzhereloznavchi problemy ekonomichnoyi istoriyi Ukrayiny. [Theoretical-methodological and source-studying problems of the Economic history of Ukraine]. *Universum istoriyi ta arkhelohiyi. [The Universe of History and Archeology]*. Vol. 2(27), 2, 5-26. doi 10.15421/26190201

30. Tsyhanenko, L. (2020). Rumunski fondy 28. Izmailskoho arkhivu yak dzherelo z vyvchennia pytan prymusovoi deportatsii naselennia Pivdennoi Bessarabii [Romanian funds of the Izmail archive as a source for studying the issues of forced deportation of the population of Southern Bessarabia] (1940-1941 rr.). Istoriiia, arkhelohiia, informatsiina, bibliotechna ta arkhivna sprava: aktualni problemy nauky ta osvity [History, archeology, information, library and archival affairs: current problems of science and education]. Tezy dopovidei I Mizhnarodnoi naukovoï

konferentsii (13 travnia 2020 r.). Kropyvnytskyi: TsNTU, 184 [in Ukrainian].

31. Vermenych, Ya.V. (2003). Teoretyko-metodolohichni problemy istorychnoi rehionalistyky v Ukraini [Theoretical and methodological problems of historical regionalism in Ukraine]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 516 [in Ukrainian].

32. Vodotyka, S.H. (2006). Arkhivni ta rukopysni fondy vitchyznianskykh vchenykh: sklad, informatyvni mozhlyvosti, spetsyfika vykorystannia [Archival and manuscript funds of domestic scientists: composition, informative possibilities, specifics of use]. Pivdennyi arkhiv. Istorychni nauky: zb. nauk. Prats [Southern archive. Historical Sciences: Coll. science works]. Kherson, 22, 147-151 [in Ukrainian].

33. Vovk, N., Demkiv, Kh. & Danyliak, O. (2016). Vykorystannia arkhivnykh resursiv u suspilstvi: informatsiinoanalytychne doslidzhennia. Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo 2016 [The use of archival resources in society: informationanalytical research. Information, communication, society 2016]: materialy 5-oi Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii IKS-2016, 19-21 travnia 2016 roku, Ukraina, Lviv, Slavske / Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika», Kafedra sotsialnykh komunikatsii ta informatsiinoï diialnosti. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 328-329 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

В статті аналізуються інформаційні джерела Комунальної установи «Ізмаїльський архів», що відносяться до періоду з 1944 р. по 1953 рр. Як офіційна установа Ізмаїльський архів почав працювати у 1940 р. В історії установи було чимало трансформацій: від Акерманського обласного державного архіву Управління Народного комісаріату Внутрішніх справ до Філії державного архіву Одеської області в місті Ізмаїл. У своєму теперішньому статусі архів працює та популяризує пошуково-дослідну роботу з 1997 р. Нині КУ

«Ізмаїльський архів» уявляє собою унікальне зібрання пам'яті попередніх поколінь, історії придунайського регіону.

Умовно архівні фонди КУ «Ізмаїльський архів» поділяються на два періоди: дорадянський і радянський. Фонди радянського періоду містять інформацію з 1944 р., яка зберігається у 711 фондах, або 90 245 справах. У статті поданий аналіз лише частини фондів радянського періоду, а саме тих, що стосуються процесу колективізації в Придунав'ї.

На основі широкого кола нових джерел проаналізовані події, пов'язані з проведенням колективізації в Ізмаїльській області. Доведено, що колективізація в Придунав'ї просувалася доволі повільно. Наведено приклади порушень вступу до сільськогосподарських артільей. Проаналізовано процес створення та відновлення колгоспів у 1945-1947 рр. Представлено рішення деяких протоколів засідань колгоспів.

У структурі КУ «Ізмаїльський архів» можна виділити 7 груп, у яких містяться документи щодо процесу колективізації в регіоні. Це фонди місцевих органів державної влади та державного управління; органи юстиції та суду; заклади планування, статистики та звіту; заклади та організації керування промисловістю; комбінати та заводи; заклади, підприємства та кооперативні організації сільського господарства та рибальства; торгові заклади та організації; фінансові заклади. Більша частина документів, які зберігаються в КУ «Ізмаїльський архів» є унікальними та важливими. Вони дають можливість сучасним дослідникам вивчати історію краю в різних аспектів: економічному, етнічному, політичному та соціальному.

Сучасні методи вивчення, збереження та обробки архівних матеріалів дозволяють нам не лише точніше і краще уявити історію нашого регіону, а й засвоїти уроки історії щодо змісту соціальних функцій науки в суспільстві.

Ключові слова: українське Придунав'я, Ізмаїл, Комунальна установа «Ізмаїльський архів», фонди, справи, колективізація.

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются информационные источники Коммунального учреждения «Измаильский архив», относящихся к периоду с 1944 по 1953 гг. Как официальное учреждение Измаильский архив начал работать в 1940 г. В истории учреждения было немало трансформаций: от Аккерманского областного государственного архива Управления Народного комиссариата внутренних дел до Филиала государственного архива Одесской области в городе Измаил. В своем нынешнем статусе архив работает и популяризирует поисково-исследовательскую работу с 1997 г. Сейчас КУ «Измаильский архив» представляет собой уникальное собрание памяти предыдущих поколений, истории придунайского региона.

Условно архивные фонды КУ «Измаильский архив» делятся на два периода: досоветский и советский. Фонды советского периода содержат информацию с 1944 г., которая хранится в 711 фондах, или 90 245 делах. В статье представлен анализ только части фондов советского периода, а именно тех, которые касаются процесса коллективизации в Придунавье.

На основе широкого круга новых источников проанализированы события, связанные с проведением коллективизации в Измаильском области. Доказано, что коллективизация в Придунавье продвигалась довольно медленно. Приведены примеры нарушений вступления в сельскохозяйственные артели. Проанализирован процесс создания и восстановления колхозов в 1945-1947 гг. Представлено решения некоторых протоколов заседаний колхозов.

В структуре КУ «Измаильский архив» можно выделить 7 групп, в которых содержатся документы о процессе коллективизации в регионе. Это фонды местных органов государственной власти и государственного управления; органы юстиции и суда; учреждения планирования,

статистики и отчета; учреждения и организации управления промышленностью; комбинаты и заводы; учреждения, предприятия и кооперативные организации сельского хозяйства и рыболовства; торговые заведения и организации; финансовые учреждения. Большая часть документов, хранящихся в КУ «Измаильский архив» являются уникальными и важными. Они дают возможность современным исследователям изучать историю края в различных аспектах: экономическом, этническом, политическом и социальном.

Современные методы изучения, сохранения и обработки архивных материалов позволяют нам не только точнее и лучше представить историю нашего региона, но и усвоить уроки истории по содержанию социальных функций науки в обществе.

Ключевые слова: украинское Придунавье, Измаил, Коммунальное учреждение «Измаильский архив», фонды, дела, коллективизация.